

Адукацыйны працэс: шлях ад класічнага ўніверсітэта да сучаснага

Шпакоўская Людміла Іванаўна

Мінскі інвацыійны ўніверсітэт г.Мінск, Беларусь

ludmila221270@mail.ru

Анатацыя

У артыкуле разглядаюцца тры тыпы ўніверсітэтаў: класічны, даследчы, прадпрымальніцкі. Праводзіцца параўнальны аналіз. Аналізуецца дзейнасць. Даецца характарыстыка развіцця сучаснай мадэлі ўніверсітэта.

Ключавыя словы: *тыпы ўніверсітэтаў, класічны ўніверсітэт, даследчы ўніверсітэт, прадпрымальніцкі ўніверсітэт.*

Сёння сусветная эканоміка перажывае сістэмную трансфармацыю, якая прынцыпова мяняе мадэлі росту і развіцця, стаўленне да ацэнкі і выкарыстання фундаментальных рэсурсаў. Галоўным паказчыкам росту цяпер становіцца здольнасць эканомікі да вытворчасці і кіравання інтэлектуальнай уласнасцю, а ключавым звязном гэтай новай рэальнасці выступаюць універсітэты. Менавіта яны сталі платформай эканомікі ведаў. У гэтым паняцці знаходзіць ўвасабленне адказ на вельмі няпростое пытанне аб прызначэнні інстытута вышэйшай школы і навукі ВНУ, яго ролі ў грамадстве, якая не была адназначнай на працягу ўсёй гісторыі ўніверсітэтаў і іншых вышэйшых навучальных устаноў. Актуальным кірункам у адукацыі з'яўляецца асэнсаванне гістарычнай і сучаснай ролі вышэйшай школы і яе “вядучага атрада” – універсітэта.

Асэнсаванне ролі – гэта першы крок у зніжэнні нявызначанасці ўяўленняў аб тым, чым варта займацца ВНУ і яго навуковым падраздзяленнем, на чым канцэнтраваны свае асноўныя намаганні і рэсурсы, у якім накірунку развівацца далей. Важныя ўяўленні пра змест і эвалюцыю вузаўскай ролі, уключаючы яе навуковы склад, дае асэнсаванне гістарычных тыпаў універсітэтаў. У навуковай літаратуры існуюць розныя погляды на перыядызацыю адукацыйных эпох, тыпаў і мадэляў універсітэтаў, адпаведных духу свайго часу. Разгледзім тры асноўныя тыпы ўніверсітэтаў.

Класічны ўніверсітэт (універсітэт 1.0) – гэта ўстанова вышэйшай адукацыі, якая рэалізуе адукацыйную праграму вышэйшай адукацыі I ступені, якая забяспечвае атрыманне кваліфікацыі спецыяліста з вышэйшай адукацыяй па розных профілях адукацыі. Адзін з ключавых прынцыпаў класічнага ўніверсітэта - адзінства выкладання і даследавання. Навуковец і выкладчык сумяшчаюцца цяпер у адной асобе ўніверсітэцкага прафесара, які свае вучэбныя заняткі асноўнае на выніках сваіх навуковых даследаванняў. Навучанне пры гэтым адразу паднялося на новую якасную прыступку, паколькі студэнты не толькі падымаліся да вяршыняў перадавой навукі, але, што называецца, з першых рук спасцігалі сам працэс нараджэння новых ведаў, авалодаваючы навуковымі метадамі яго атрымання. Гэта быў сапраўды рэвалюцыйны пераход ад сістэмы перадачы гатовых і сістэматызаваных ведаў да сістэмы навуковага пошуку і творчага мыслення.

У новых сацыякультурных умовах класічная ідэя ўніверсітэта і ўніверсітэцкай навукі патрабавала карэкціроўкі з улікам новых рэальнасцяў. Па даследаванні прафесара В.А. Рыбіна, «ўся сістэма сучаснай вышэйшай адукацыі знаходзіцца сёння напярэдадні глыбокіх эпахальных зменаў - на парозе трэцяй рэформы. Яе сутнасць – у пераходзе працэсу навучання ва ўніверсітэтах (універсалізацыі) на больш высокі ўзровень, калі б асоба сучаснага чалавека была ідэнтычнай імкліва нарастаючаму патоку навуковых ведаў і калектыўнаму досведу» [5, с. 42]. Характэрным адлюстраваннем гэтай сітуацыі з'яўляецца пошук новых мадэляў універсітэтаў, якія адказваюць духу часу і задачам сучаснай навукі.

Сучасны даследчы ўніверсітэт (універсітэт 2.0). Гэты тып універсітэта адносіцца да ліку асноўных устаноў эканомікі ведаў XXI стагоддзя, выступаючы ў ролі своеасаблівых «флагманаў» развіцця вузаўскай навукі [1, с. 12]. У іх ствараецца вялікі аб'ём фундаментальных і прыкладных даследаванняў, вынікі якіх вядуць да значных адкрыццяў і развіцця тэхналогій. Арганізацыя, структура заахвочвання і сама акадэмічная культура гэтых універсітэтаў арыентавана на навукова-даследчую дзейнасць. У іерархіі акадэмічных каштоўнасцяў даследчая праца стаіць на першым месцы, хоць пры гэтым навучанне і кансультацыйныя паслугі таксама адыгрываюць немалаважную ролю. Паказальна, што «амаль 90 % усіх публікацый у найбольш каціраваных навуковых выданнях належаць выкладчыкам даследчых універсітэтаў». Такім чынам, «даследчыя ўніверсітэты адыгрываюць ключавую ролю ў глабальнай сетцы ведаў» [1, с. 17, 20].

Роля даследчых універсітэтаў і іх навуковай дзейнасці, па ацэнцы Піліпа Дж. Альтбаха, выяўляецца ў тым, што яны «займаюць цэнтральную пазіцыю ў любым навукаёмістым грамадстве» і з'яўляюцца «генератарам фундаментальных даследаванняў», ствараючы іх найбольшы аб'ём. Валодаючы магутнымі навукова-педагагічнымі школамі і буйнымі навукова-даследчымі структурамі ў сваім складзе, яны забяспечваюць бесперапынны пошук новых ведаў, а на яго аснове - ўзнаўленне запатрабаванага духам

часу чалавечага капіталу, галоўнага рэсурсу развіцця, падрыхтоўку большасці навуковых кадраў [1, с. 21, 31].

Прадпрымальніцкі ўніверсітэт (універсітэт 3.0). Яго мадэль як аднаго з элементаў тэорыі «патройнай спіралі», якія раскрываюць логіку інавацыйнага развіцця, распрацавана ў 1995 годзе прафесарам Стэнфардскага ўніверсітэта Генры Іцковіцэм і прафесарам Амстэрдамскага ўніверсітэта Лойетам Лейдэсдорфам. Яны зыходзілі з таго, што ў грамадстве, заснаваным на навуковых ведах, ключавую ролю ў інавацыйным развіцці адыгрывае цеснае ўзаемадзеянне ўніверсітэтаў, улады і бізнесу [2]. У 1998 г. Бертан Р. Кларк першым увёў у навуковы абарот тэрмін «The Entrepreneurial University» (прадпрымальніцкі або антэпрэнёрскі ўніверсітэт). У адрозненні ад класічных і даследчых ВНУ, прадпрымальніцкія ўніверсітэты сумяшчаюць не толькі выкладчыцкую і навукова-даследчую дзейнасць, але таксама інавацыйную і прадпрымальніцкую дзейнасць, атрымліваючы ад яе даход [2, с. 19-20]. Навуковая дзейнасць у інавацыйным універсітэце мае сваю спецыфіку і «ажыццяўляецца ў рамках правядзення фундаментальных і прыкладных даследаванняў, заказчыкамі і спажыўцамі вынікаў якіх выступаюць удзельнікі і выканаўцы наступных этапаў адзінага інавацыйнага працэсу праз эфектыўна дзеючую тэхналогію трансферу навуковых вынікаў. Інавацыйная дзейнасць універсітэта накіравана на камерцыялізацыю ведаў» [3, с. 9].

Роля прадпрымальніцкага ўніверсітэта і яго навуковай дзейнасці такім чынам складаецца ў стварэнні сістэмы інавацыйнай навукі, адукацыі і элітнай падрыхтоўкі спецыялістаў-наватараў; развіцці фундаментальных і прыкладных даследаванняў як базы інавацыйнай дзейнасці; фарміраванні і рэалізацыі ва ўніверсітэце поўнага інавацыйнага цыкла навуковай і адукацыйнай дзейнасці; падтрымцы існуючых і фарміраванні інавацыйных навукова-педагагічных школ; фарміраванні ўстойлівай сістэмы стратэгічнага партнёрства ўніверсітэта, дзяржавы, прамысловасці, навуковых арганізацый, бізнесу; стварэнні сістэмы стымулявання студэнтаў, выкладчыкаў і супрацоўнікаў універсітэта да інтэграцыі акадэмічных каштоўнасцей і прадпрымальніцкай культуры; забеспячэнні лідэрства ўніверсітэта на айчынных і замежных асноўных профільных рынках.

Канцэпцыя «Універсітэт 3.0», такім чынам, прадугледжвае ператварэнне іх у ключавых пастаўшчыкоў навукова-тэхнічных і тэхналагічных інавацый. Яны найбольш эфектыўна вырашаюць задачу перакладу ведаў у інтэлектуальны капітал, актыўна развіваюць праектыўныя і бізнес-кампетэнцыі, засвойваюць прадпрымальніцкую культуру, ажыццяўляюць камерцыялізацыю інавацыйных тэхналогій, асвойваюць новыя для сябе функцыі генератараў новых бізнесаў і рынкаў, становяцца горадаўтваральнымі цэнтрамі эканамічных кластараў [6].

Роля вузаўскай навукі адлюстроўвае асноўнае прызначэнне вышэйшай школы і нацэльвае навуковыя даследаванні на развіццё тэарэтычнай базы навукі, рашэнне актуальных праблем практыкі ў інтарэсах павышэння якасці адукацыі, адзінства навуковай і адукацыйнай дзейнасці. Разам з тым яе канкрэтны змест залежыць ад наяўнага навуковага і рэсурснага патэнцыялу ВНУ, іх прыналежнасці да той ці іншай мадэлі (катэгорыі). Асноўнымі генератарамі фундаментальных даследаванняў з'яўляюцца даследчыя ўніверсітэты. Драйверамі інавацыйнага развіцця па перавазе выступаюць прадпрымальніцкія ўніверсітэты.

Літаратура

1. Дорога к академическому совершенству. Становление исследовательских университетов мирового класса / Под редакцией Филиппа Дж. Альтбаха и Джамиля Салми / Пер. с англ. – М.: Изд-во «Весь мир», 2012. – 416 с.
2. Кларк, Б.Р. Создание предпринимательских университетов: организационные направления трансформации [Текст] / Б.Р. Кларк / пер. с англ. А. Смирнова. – М.: Изд. дом Гос. ун-та – Высшей школы экономики, 2011. – 240 с.
3. Похолков, Ю.П. Миссия инновационного (предпринимательского) университета / Ю.П. Похолков, Б.Л. Агранович // Инженерное образование. – 2004. – № 4. – С. 6-11.
4. Предпринимательские университеты в инновационной экономике / Под общей редакцией профессора Ю.Б. Рубина. – М.: ООО «Маркет ДС Корпорейшн», 2005. – 398 с.
5. Рыбин, В.А. Онтоантропологический смысл новейшей реформы университета // Вестник Челябинского государственного университета. – 2012. – № 15(269). Серия: Философия. Социология. Культурология. Вып. 24. – С. 42–53.
6. Шадрина, Т. Университет 3.0. / Т. Шадрина // Российская газета. – Столичный выпуск. – 2016. – № 7138(270). – 28 ноября.